

УДК 94(73)

Євгенія Сіроус

НОВА ХВИЛЯ ІМІГРАЦІЇ В США НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.: ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ЕТНІЧНОГО ОБРАЗУ “ЧУЖОГО”

У статті висвітлюється вплив нового для американського суспільства феномена – “нова” хвиля імміграції – на формування політичного, національного, культурного образу “чужого” в американських концепціях національно-етнічного розвитку держави наприкінці XIX – на початку XX ст.

Ключові слова: “нова” імміграція, імміграційна політика, “англоконформізм”, “плавильний котел”, концепції, національне самовизначення.

Sirous J. New wave of immigration to USA at the end of XIX – beginning of XX century: the formation of national and ethnic image of “stranger”.

Influence of the new for American society phenomenon – such as a “new” wave of immigration – on forming of political, national, cultural appearance of “stranger” in American conceptions at the end of XIX – beginning of XX century is lighted in the article.

Key words: “new” immigration, immigration policy, “angloconformizm”, “melting-pot”, conceptions, national self-determination.

Сіроус Е. Новая волна иммиграции в США в конце XIX – в начале XX вв.: формирование национально-этнического образа “чужого”.

В данной статье освещается влияние нового для американского общества такого феномена как “новая” иммиграционная волна на формирование политического, национального, культурного образа “чужого” в американских концепциях национально-этнического развития государства в конце XIX – в начале XX вв.

Ключевые слова: “новая” иммиграция, иммиграционная политика, “англоконформизм”, “плавильный котел”, концепции, национальное самоопределение.

Будь-яка поліетнічна держава стикається з низкою проблем та труднощів, оскільки являє собою сплав багатьох різних людей на одній території, які відрізняються за расовою, релігійною, національною та культурною ознаками. Хід історії прогнозує подальші фундаментальні зміни як у територіальному плані – фізична зміна карти світу, поява нових держав, розпад старих утворень, так і у національно-культурному – зростання мобільності націй, розмивання національних кордонів, стирання національних граней. У той же час, у світі все це поєднується, стикається, уживається з підйомом національної самосвідомості, проявами національно-расового шовінізму, релігійної нетерпимості.

Для Сполучених Штатів Америки національне питання завжди було одним із головних протягом всієї історії цієї держави. Той досвід, який має сьогодні ця країна, при збереженні відносної національної стабільності та принципу демократизму, виводить її приклад вирішення національного питання за межі проблем американської нації.

Разом з матеріальним достатком та економічним успіхом, культурний (або етнічний) плюралізм є одним із організаційних принципів американської історії та залишається сьогодні однією з тих “розповсюджених тем обговорення для більшості американців, які інтерпретують своє середовище проживання та існування американської нації взагалі” [30, с. 15]. Однак ще століття тому про етнічний плюралізм можна було тільки вести розмови, але аж ніяк не приписувати його до основних принципів американського глобального феномена. На рубежі XIX – XX ст. американським урядом, та суспільством взагалі, було вироблено дві асиміляційні теорії, які виникли у результаті нечуваного і небаченого потужного європейського імміграційного потоку, який значно відрізнявся за багатьма параметрами від всього того, що бачили США до 80-х рр. XIX ст. Поява двох національно-політичних концепцій, а саме англоконформізму та “плавильного котла” (“перетоплюючий казан”, “melting-pot”), які взаємодоповнювалися, співіснували та видозмінювалися залежно від державної політики та соціально-економічного життя країни, поставила перед американським

суспільством питання національної ідентифікації, підняття американської самосвідомості, та, у той же час, провела чітку лінію між “своїм” та “чужим” у свідомості багатьох.

Питання особливостей “нової” імміграційної хвилі та її впливу на зміну американської самосвідомості та появу національно-ідеологічних концепцій достатньо широко висвітлені у загальних наукових роботах з питання історії імміграції як закордонних, так і російських (переважно радянських) вчених. Тому, на нашу думку, не має необхідності в аналізі всієї історіографічної літератури з цієї проблематики, а слід зупинитися на декількох працях з досліджувального нами аспекту імміграційної історії США. Серед зарубіжних дослідників, праці яких з 50 – 80-х рр. ХХ ст. залишаються вагомими доробками у науковому світі, треба виділити роботи Оскара Хендліна [27], М. Н. Гордона [26], Дж. Коммонса [22], Г. Фаирчальда [25], які закріпили у свідомості багатьох американців образ своєї держави як “нації націй”. Сучасними американськими дослідниками у сфері імміграційних досліджень є Семюел Хантингтон [19], Кевін Джонсон [29], Даніель Тиченок [32], Карен Лоуренс [13].

Радянська історіографія з проблеми цього досліджувального аспекту, незважаючи на широке вживання радянськими вченими соціально-економічного підходу до історії імміграції в США, представлена декількома вагомими роботами таких авторів, як Ш. А. Богіна [4], Л. А. Баграмов [3], Т. В. Таболіна [15], А. Константинов [12], праці яких стосуються, насамперед, особливостей асиміляційних процесів, культурного, національного, релігійного, побутового пристосування іммігрантів до інокультурного, інонаціонального простору. Слід зазначити дослідницькі праці 90-х рр. В. Б. Євтуха, в яких автор детально схарактеризував теоретичні аспекти національних концепцій в поліетнічних країнах світу, та в США зокрема. Він також дав порівняльний аналіз ідеологічних аспектів представлених теорій та показав їхню роль в еволюції імміграційної політики Сполучених Штатів [6].

Науковим доробком сучасної історіографії з цього досліджувального аспекту та з імміграційного питання взагалі є роботи російських дослідників – В. І. Журавльової [7], М. Є Тонде-

ри [16], О. І. Іванова [8], В. Іноземцева [9]. Ці роботи присвячені, передусім, питанню самовизначення американців під впливом появи “нової” хвилі імміграції та загальним питанням імміграційної політики Сполучених Штатів Америки протягом всієї історії їх як держави. На жаль, українська історіографія сьогодні позбавлена робіт з цього аспекту дослідження, не кажучи вже про загальні праці з історії світових імміграційних хвиль та впливу іммігрантів на становлення і розвиток будь-якого суспільства, зокрема. Науковими доробками є праці дослідників з міграційних процесів, зокрема у Канаді, професора О. І. Сича [14] та науковця С. В. Атаманенко [2], які зупиняються на деяких аспектах імміграційної ситуації в Сполучених Штатах.

Метою статті є простежити, як історично зумовлене збільшення та зміна національного, професійного, соціального та культурного складу імміграційного потоку (“нова” імміграція) вплинули на формування концепцій розвитку національної ідентичності США. Завдання статті такі:

1) охарактеризувати умови асиміляції “нової” хвилі імміграції у США у порівнянні з попередньою “старою” хвилею;

2) дослідити головні причини активізації імміграційної політики США наприкінці XIX ст.;

3) зіставити дві перші задачі як головні мотивуючі причини появи та розвитку концепцій самовизначення американської нації.

Будучи, по суті, нацією іммігрантів, мешканці Сполучених Штатів Америки створили свій класичний варіант “американської мрії”, який полягав у тому, що іммігрант приїжджає, не маючи практично нічого, і досягає вершин успіху або слави, або, принаймні, добивається забезпеченого існування і привілею належати до почесного середнього класу в Америці [13]. Для Сполучених Штатів, що приймають більше іммігрантів, ніж будь-яка інша країна у світі, імміграція була і є сильною стороною національної ідентичності. Поняття “імміграція” та назва країни Сполучені Штати Америки – визначення взаємопов’язані та нероздільні: всі американці (окрім індіців), по суті, іммігранти [16, с. 6].

Незважаючи на те, що за свою історію США пережила чотири імміграційні хвилі, кожна з яких справила потужний вплив

на політичний, економічний та культурний розвиток нації, справжнє “століття” імміграції припадає на кінець ХІХ – початок ХХ ст., коли європейська імміграційна хвиля перетворилась у повінь, який різко змінюється за етнічним характером, та “масштаби якого зробили крихітним все, що йому передувало” [21, с. 455]. Через одне покоління Австро-Угорщина, Італія та Росія наздогнали Велику Британію та Німеччину за такою ознакою, як головні джерела імміграції до Сполучених Штатів Америки. Кожна із трьох згаданих країн у 1907 р. надала більше іммігрантів до США, ніж прибуло у тому ж році із Великої Британії, Німеччини, Скандинавських країн, Франції, Нідерландів, Бельгії та Швейцарії разом узятих [31, с. 23]. Якщо до 80-х рр. найбільший кількісний показник становив 459.803 тис. чол. у 1873 р., то, починаючи з кінця ХІХ ст., загальна кількість іммігруючи до Сполучених Штатів вражає своєю масштабністю: 1882 р. – 788.992 тис. чол., 1903 р. – 857.046 тис., 1905 р. – 1.026.499 млн. чол., та найбільший показник аж до 1957 р. зафіксовано у 1907 р. – 1.285.349 млн. чол. [328, С. 56-57].

Саме у цей період міграція населення перетворюється у феномен, який набуває рис світового масштабу. Основним центром тяжіння для європейського населення, як і багато років до цього, залишаються Сполучені Штати Америки. Але, якщо до цих пір імміграція всіляко заохочувалася із-за океану агентами залізничних компаній та самою державою, то з 80-х рр. ХІХ ст. вона перетворюється поступово у національну, економічну та політичну проблему державного масштабу. Серед основних причин, що сприяли такому стану імміграційного питання, слід визначити такі: 1) фактичне вичерпання вільних земель на заході країни, які до сьогодні притягували попередні покоління європейських переселенців; 2) небачений ріст населення головних міських зон, великі показники щільності у промислових містах США, і, як результат, погіршення житлових умов та знецінювання життєвих стандартів американців; 3) поява великої кількості напів- або зовсім некваліфікованих робітників, що вело до знецінювання праці американських робочих мас, і, як наслідок, боротьба останніх за скорочення імміграційного потоку, проти штучного стимулювання іммігра-

ції; 4) надлишок робочої сили, який складався в основній своїй масі з іммігрантів, що призводило до високих показників безробіття; 5) і, остання, найголовніша – використання політичною та економічною елітами імміграційного питання для вирішення соціально-економічних конфліктів за допомогою загощення уваги на культурній “неповноцінності” представників “нової” хвилі імміграції.

У минулі роки асиміляцію іммігрантів та їх входження в американське суспільство забезпечувало багато чинників. По-перше, представники “старої” імміграції приїжджали, у порівнянні з “ноюю” хвилею, у ту Америку, в якій розрив у стадіях соціально-економічного розвитку між країною-виїзду та країною-прибуття іммігрантів був не досить відчутним, що, своєю чергою, робило не тільки економічне, а й психологічне пристосування доволі простим. Економічним фактором в американізації представників “старої” імміграції, у перемозі загальною над специфічним чималу роль зіграла концепція “кордону” Дж. Ф. Тернера: кожен крок “кордону” на захід відділяв Америку від Європи, і тим сильніше був його вплив на суспільний розвиток, у процесі якого формувався американський “демократичний індивідуаліст” [5, с. 21].

По-друге, іммігранти другої хвилі імміграції (1820-1880 рр.), переважно німці та ірландці, на період ХІХ – початку ХХ ст. мали вже свою історію 50 років життя в Америці, та представляли собою іммігрантів вже другого або третього покоління, що надавало їм права вважати та називати себе корінним населенням Сполучених Штатів і полегшувало вливання до американської спільноти. По-третє, в Америці іммігранти хоча й концентрувалися в етнічних спільнотах, які були розкидані по всій території США, але жодній іммігрантській общині не вдалося скласти більшість населення в якому-небудь регіоні, або хоча б у великому місті. Що стосується представників “нової” хвилі, то їх концентрація в головних містах США ставала серйозною перепоною на шляху асиміляції (американізації) за допомогою дисперсії. До 1890 р. більшість населення головних місцевих зон складалося з іммігрантів: 87% населення у Чикаго, 80% – у Нью-Йорку, 84% – в Мілуокі та Детройті [21, с. 512].

Постійний притік нових мас іммігрантів з східно- та південно-європейських країн, який приносив із собою свіжий запас традицій європейської батьківщини, укріплював зв'язок з нею та, збільшуючись по висхідній лінії аж до Першої світової війни, сповільнював адаптацію та асиміляцію іммігрантів “нової” хвилі [4, с. 69].

Четвертим чинником прискореної асиміляції було те, що європейці “старої” імміграційної хвилі готові були стати американцями перш ніж їх ноги ступали на борт корабля [19, с. 301]. Для більшості (але не для всіх) іммігрантів “перевтілення” в американців було схоже на навертання до нової віри. На відмінну від “старої” хвилі імміграції, населення якої ставало у подальшому складовою частиною держави, “нова”, здебільшого, прибувала з наміром здобути прибуток і повернутися на батьківщину. Згідно з докладом Імміграційної комісії, близько 40% нових іммігрантів поверталось в Європу [31, с. 14]. Як зазначає дослідниця етнічного складу американської імміграції Ш. А. Богіна: переселенці, які збиралися через рік-другий повертатися до дому, природно, не прагнули пристосуватися до американського оточення та розповсюджували подібні настрої в середовищі земляків [4, с. 69].

І, ще одним, але не останнім, чинником, який відрізняв положення представників двох хвиль імміграції стосовно культурного, національного, економічного, політичного входження до лав американської нації, було те, що більшість іммігрантів другої хвилі приїжджало з тієї частини Європи, з тих суспільств, культура яких нагадувала американську чи була з останньою сумісна [19, С. 291]. Традиції, мова, політичні уявлення, економічний досвід, все це, тим чи іншим чином, сприяло консолідації американської нації зі “старою” імміграцією, та, навпаки, змушувало представників третьої хвилі шукати захисту та підтримки шляхом відокремлення та групового згуртування.

Таким чином, “нова” імміграція значно відрізнялася від попередньої причинами еміграції з країн виїзду, масовим характером, національним складом, низьким рівнем професійної кваліфікації, і, як результат всього цього, складністю в мовній та соціальній адаптації, а отже, була джерелом проблем

пов'язаних з подальшою їх асиміляцією. Такий вплив населення не міг не викликати змін в економічних, суспільних, демографічних, етнічних та культурних процесах в Сполучених Штатах Америки. Поява “нових” іммігрантів поставила перед американським суспільством та державою проблему визначення американської національної ідентичності (хто “ми” у відмінність від “інших” [7]) та окреслення суспільно-політичних та економічних умов, необхідних для асиміляції (“американізації”) нової хвилі іммігрантів. Починаючи з 1883 р. пристосування до нових умов дійсності для іммігрантів стає все далі важчим, насамперед з причини двоякого ставлення як з боку американських державних інститутів, так і з боку самого американського суспільства. Таким чином, як результат, на рубежі століть активізуються дві асиміляційні теорії, які мали відповідати американським традиціям та розробити перспективи подальшого розвитку країни, сформулювати ставлення самої держави та взагалі американського суспільства до імміграції у цілому, та “нових” іммігрантів зокрема: “англоконформізм” та “плавильний котел”. Одна теорія, викликана страхом перед збільшуваним потоком іммігрантів та зміною етнічного складу імміграції, вела роботу з прийняття законів, які б обмежили кількість допущених новоприбулих до країни – “англоконформізм”. Інша, теорія “плавильного котла”, полягала в прагненні забезпечити постійний притік іммігрантів, чия праця та енергія сприяли б розвитку країни. Таким чином, на рубежі століть питання стосовно долі іммігрантів стає предметом гострої літературно-публіцистичної, політичної та суспільної боротьби у США [7].

З самого початку створення Сполучених Штатів державні посадовці, та й звичайні американці володіли загальним, дуже чітким уявленням щодо американської національної ідентичності та стосовно користі і загрози від імміграції. З появою держави головним методом “боротьби” з різноманітністю американського суспільства була асиміляція за допомогою дисперсії (розсіяння) та американізації (“American Way of Life”) іммігрантського населення. В уряді США, з моменту утворення федеральної влади, існувала чітка позиція стосовно положення

новоприбулих та їх подальшого входження до американського суспільства. На думку Дж. Вашингтона, дисперсію необхідно було проводити, оскільки “компактні поселення призводять до збереження іммігрантами звичаїв, мов та законів, які вони привозять з собою” [6, С. 26]. Дисперсія була головним аспектом імміграційної політики і у висловлюваннях Т. Джефферсона та Б. Франкліна. Минуле іммігрантів, їх звичаї лякали політичні та суспільні кола Америки. Так, Дж. Адамс, висловлювання якого були більш радикальні, заявив: “Вони (іммігранти) мають скинути європейську шкіру і більше її ніколи не одягати. Вони мають більше дивитися вперед з надією на процвітання, ніж озиратися назад на своє минуле” [6, с. 26]. Але, далі як прийняття деяких правових актів окремих штатів стосовно іммігрантів та подібних висловлювань з боку політичних та суспільних кіл, діло не йшло. Протягом ХІХ ст. імміграційна політика Сполучених Штатів Америки полягала у відсутності спеціального законодавства стосовно іммігрантів, яке регулювало б їх в’їзд до країни. Економічний розвиток країни, якій потрібні були робочі руки, політика держави стосовно залізничних компаній (фінансування залізниць урядом за допомогою земельних грантів), агітаційно-пропагандистська робота зацікавлених у заселенні земель, все це стимулювалося ліберальним імміграційним законодавством, політикою відкритих дверей та вільним безперешкодним прийомом переселенців.

Появі англоконформізму слугували історичні події ХVІІІ ст., коли вихідці з Великої Британії були більшістю серед інших етнічних елементів, заселяючих американський континент, і склали правлячу еліту з англосаксонського ядра. Як і на рубежі ХVІІІ – ХІХ ст., так і через століття суть англоконформізму зводилась до білого англосакса протестанта (WASP), який був уособленням “справжнього” американця. Під англоконформізмом розумілося, що англійські інститути, англійська мова, англійська культура мають бути домінуючими та слугувати для наслідування і прийняття іммігрантами системи англосаксонських цінностей. Тобто для всіх, хто не міг або не хотів відмовитися від своєї культури та традицій своєї батьківщини та прийняти ціннісні настанови та стиль мис-

лення “справжнього” американця, зачинялися двері до американського суспільства, й вони підпадали під категорію “другого гатунку” громадян Америки [6, с. 28]. Появі “англоконформізму”, як ідеологічної асиміляційної теорії, передувала в середині XIX ст. радикальна політична течія щодо іммігрантів – рух “нічого не знаючих” (know nothing або “незнаєк”). Виступаючи проти приїзду іммігрантів до Сполучених Штатів Америки, вони, в основному вихідці з Великої Британії, займалися погромами та дискримінацією ірландських, німецьких та інших іммігрантів. Тобто незгодних з постійним напливом до країни іммігрантів будь-якої національності, крім вихідців з Британії, вистачало і протягом XIX ст. Цей рух носив нетривалий за часом характер та не досяг яких-небудь помітних результатів з причини свого немасового характеру та відсутності сильної та результативної підтримки з боку владних кіл Сполучених Штатів. Ситуація різко змінюється з появою на берегах американського континенту південних та східних європейців, масовість руху яких вражала американців й нещодавніх “старих” іммігрантів. Колишня ворожість до ірландців та німців була перенесена на італійців та вихідців з країн Східної Європи. Нащадки тих же ірландців та німців, зазнаючи переслідувань двома-трьома десятиліттями раніше, зараз вже виступали як корінні американці [17, С. 27].

Таке радикальне відношення до “нової” імміграції було викликано і розвитком теорії Дарвіна, яку у 80-х рр. XIX ст. американське суспільство стало застосовувати як вагомий аргумент для боротьби з іноземцями [17, с. 26] та євгенічними міркуваннями [10, с. 378], які вказували на відмінність між новоприбулими іммігрантами та “вищими” расами Америки у відношенні рівня народжуваності (вищий рівень народжуваності у представників “нової” імміграції у порівнянні зі “старою”). Питання мови та расової приналежності стають наріжними каміннями в подальшій боротьбі прихильників англоконформізму за обмеження імміграції. З 1899 р. Імміграційне бюро починає класифікувати приїжджаючих іммігрантів за расовою приналежністю, що було викликано поліетнічністю багатьох країн-постачальників іммігрантів, і, авжеж, для зручного мит-

тевого відгородження від “іммігрантів, які відрізнялися від “корінних” американців настільки, що сам факт їх масової асиміляції створював загрозу для традицій, цінностей та політичних інститутів Сполучених Штатів” [7].

Услід за виступами представників та керівників американського тред-юніонізму проти широкого потоку іммігрантів все частіше починають звучати у пресі та, особливо, серед політичних діячів обвинувачення стосовно “нових” іммігрантів як чинника, що погіршує соціальний клімат держави, як джерело безладу, злочинності та пауперизму. Якщо у 80-х рр. XIX ст. мова йшла, насамперед, про обмеження імміграційних потоків з метою поліпшення та покращення умов праці та підвищення життєвого рівня американського робітника, то з 90-х рр. тенденція “покращення складу” імміграції звертає у напрямі “неповноцінності” новоприбулих у політичному, соціальному, релігійному та, особливо, у національно-культурному плані. До 20-х рр. XX ст. (коли були прийняті головні закони з імміграційного питання) головною мотивацією боротьби прихильників кардинального обмеження, а то і зовсім припинення, “нової” європейської імміграції стає питання низького рівня освіченості, письменності та культурного розвитку в цілому кожного з іммігрантів.

Наприкінці XIX ст. реакційні кола (нейтивісти) роблять англоконформізм ідеологічною та політичною теорією, не без допомоги якої держава поступово починає проводити “нову” політику щодо “нових”, “неповноцінних” іммігрантів. У загальному вигляді її суть зводилась до вимагання від імміграційної та федеральної влади застосування радикальних дій щодо новоприбулих, а саме: починаючи від прийняття законодавчих обмежень стосовно деяких представників “нової” імміграції (контрактові робітники, інфекційно та психічно хворі, жебраки, анархісти, проститутки та ін.) і закінчуючи кампанією за введення теста на грамотність для всіх іммігрантів. У 1896 р., через два роки після створення головного осередку, впровадження програми рестрикціоністів, Ліги обмеження імміграції (Immigration Restriction League), до президента Сполучених Штатів надходить звернення від сенатора Г. Лоджа з пропозицією та обгрун-

туванням необхідності введення теста на грамотність як єдиного діючого засобу, здатного зупинити імміграцію населення в такому масштабі. “Небезпека наступила. Вона ще не достатньо велика, але, в той же час, вона вже достатньо потужна, щоб ми почали діяти поки ще є час та поки, це може бути зроблено легко та ефективно. Небезпека знаходиться біля головного входу на нашу землю; вона знаходиться у напрямі необмеженої імміграції. Час, без сумніву, прийшов; якщо ми не можемо поки зупинити повністю імміграцію, то, по меншій мірі, потрібно її стримувати, просіювати та обмежувати” [24, с. 198]. Подібні настрої в той період були характерні лідерам робітничих організацій [1, с. 45; 18, с. 15], представникам благодійних товариств, чиновникам імміграційної служби [20, с. 75], представникам Конгресу та Республіканської партії. Таким чином, англоконформізм справив досить потужний вплив як на політичні (лобісти в стінах Конгресу, сенатор Г. К. Лодж, генеральний комісар Елліс Айленда Вільям Вільямс, генеральний уповноважений у справах імміграції Ф. Сарджент, президент Т. Рузвельт), так і на економічні кола (підприємець Г. Лі, великий акціонер залізничних компаній М. Форбс, керівництво Американської Федерації Праці (АФП) та “Рицарів праці”), всебічна діяльність яких і привела, після неодноразового обговорення закону стосовно граматичного теста в Конгресі (а саме 16 разів), до його прийняття у 1917 р.

Інша концепція, яка діє спочатку паралельно з англоконформізмом, а потім в майбутні декілька десятиліть стає ідеологією та перетворюється в ідеальну модель справжньої американізації – концепція т. зв. “перетоплюючого казана” (“melting-pot”). Сама метафора походить від назви п’єси англійського драматурга та письменника Ізраеля Зангвілла про життя єврейської сім’ї, яка рятуючись від погромів, залишила Росію та отримала притулок в Америці. Суть концепції полягає в тому, що Сполучені Штати Америки здатні прийняти іммігрантів будь-якої національності, культури, які і створюють разом з американцями єдину націю, єдину американську культуру, “засновану на найкращих елементах усіх культур, що їх привезли з собою іммігранти, і тому вони, приймаючи американську культуру, переймають для себе щось вище чи краще, яке автоматично включає і

все щонайкраще в їх батьківській культурі” [11, с. 215]. На думку дослідниці єврейської імміграції в США В. І. Журавльової концепцію “плавильного котла” можна інтерпретувати так: “справжнім” визнавали американця змішаного походження, а за іммігрантами, при умові їх вдалої асиміляції, зберігалось право робити свій внесок у розвиток національної традиції” [7].

Сама теорія відповідала кращим традиціям американської історії та американської демократії, чим неодноразово апелювали прихильники імміграції. Так, один із лідерів американської єврейської общини нагадував: “Ми не повинні забувати, що ця країна існувала і буде існувати не тільки для американського народу, але й для всього світу, що ми маємо надати рівні права євреям, фінам, вірменам, неграм, що в наші обов’язки входить допомога тим, хто бореться за республіканську форму правління... Демократія розуміє під собою рівність та братерство всіх людей” [7]. На противагу головному осередку рестрикціоністів (Ліга обмеження імміграції) почала діяти впливова “Американська еміграційна кампанія”, управління якою здійснювали міністри, губернатори, сенатори, бізнесмени, “Ліга з захисту імміграції” (Immigration Protective League) та “Національна ліберальна імміграційна ліга” (National Liberal Immigration League) (до неї входили майбутній президент В. Вільсон та відомий підприємець А. Карнегі), головною метою яких була боротьба в Конгресі проти нейтивістів, проти введення теста на грамотність, проти організації консульської інспекції в країнах еміграції, тобто боротьба за забезпечення масового ввозу іммігрантів. Опоненти рестрикціоністів наголошували на тому, що проблема асиміляції існує тільки для першого покоління іммігрантів, що, своєю чергою, компенсується успіхами наступних поколінь. В економічному плані потік некваліфікованих іммігрантів відповідав економічним потребам держави, оскільки праця іммігрантів була необхідна і бажана там, де не волили працювати американські робітники.

Найгостріші сперечання викликало питання раціональності граматичного тесту, на проект якого у двох випадках було накладено вето президента Г. Клівленда у 1896 р. та президента У. Тафта у 1913 р., у зв’язку з міркуваннями про неправомірність “тесту” та його невідповідність американським традиці-

ям. Так, звертаючись до палати представників у своєму вето на впровадження теста на грамотність президент, Г. Клівленд, не заперечуючи необхідності подальшого введення імміграційних обмежень для поліпшення становища американського робітника, зазначає своє бачення даної ситуації: “Я не можу повірити, що ми будемо захищені від лиха за допомогою скорочення імміграції тих, хто не може писати та читати на будь-якій мові 25 слів нашої Конституції. На мій погляд, існує більше безпеки від прийняття сотень тисяч іммігрантів, які, хоча й не можуть читати та писати, але шукають серед нас свій дім або можливість працювати, ніж приймати тих непокірних агітаторів та ворогів адміністративного контролю, які не вміють не тільки читати та писати, але й насолоджуються промовама неграмотних і здатних викликати невдоволеність та неспокій. Жорстокість та безлад не йдуть від неграмотних робітників. Вони, скоріше жертви освічених агітаторів...” [23, с. 200]. Механізмом вирішення проблеми прихильники імміграції пропонували перерозподіл населення з великих міст Східного узбережжя на Захід при сприянні уряду, залізничних компаній та приватних організацій. За задумами прихильників концепції “плавильного котла”, ця ідеологія мала переслідувати не тільки етнонаціональну однорідність американської держави, але й слугувати суспільному миру та злагоді без національних та соціальних конфліктів.

Ставлення ж американського суспільства до “нової” імміграції та іммігрантів взагалі було не менш двостороннім. Впливова діяльність як одного напряму, так і іншого сприяла появі проблеми визначення американської національної ідентичності. Багато хто усвідомлював необхідність появи іммігрантів, так би мовити, для “циркуляції крові”, що укріплює здоров’я нації та забезпечує її прогресивний розвиток. Але, разом з тим, кількість новоприбулих та різнорідність їх національно-етнічного складу занепокоювало багатьох американців, які вбачали в іммігрантах джерело всього безладдя та зубожіння. Невдоволеність американських робітників пояснювалась готовністю “нових” іммігрантів переймати робочі місця та працювати за більш низьку заробітню платню, що вело до конкуренції на ринку праці, до зниження наявних стандартів рівня життя. Внаслідок

наявності суперечностей між представниками “старої” та “нової” хвилі імміграції почали діяти етнічні стереотипи (як приклад, “чисті”, “справжні” американці на противагу вихідцям з країн “нижчого” сорту).

Таким чином, питання раціональності прийняття європейських іммігрантів “нової хвилі” та їх асиміляції з боку уряду та суспільства стають головними ланками в загальному комплексі імміграційної проблеми наприкінці XIX – початку XX ст., що було пов’язано зі зміною характеру імміграції і, своєю чергою, з переходом політики “відкритих дверей” для іммігрантів на імміграційний режим як на папері, так і на ділі. Наявність величезної кількості національних груп у лавах “нової” хвилі дозволяла використовувати питання расової, релігійної, культурної “неповноцінності” іммігрантів на користь вирішення тогочасних економічних та політичних проблем як лідерами робочих організацій, соціальними реформаторами, представниками благодійних організацій, чиновниками імміграційної служби, так і особливо політичними партіями і самою державою.

З іншого боку, “нова” хвиля імміграції викликала неабиякий інтерес американського уряду та взагалі суспільства до питання національної ідентифікації, в результаті чого з’явилося два виклики – “англоконформізм” та “плавильний котел”. Обидві концепції мали серйозний вплив на діяльність як вашингтонської адміністрації, так і на реакцію американського суспільства. В результаті, згідно з сутністю однієї, – імміграція зводилась до заперечення, оскільки не відповідала будові та потребам американського суспільства, а інша – зійшла до її приручення, що означало “правильну” асиміляцію. Завдяки зусиллям уряду, бізнесу та благодійних організацій, які брали найактивнішу участь у вирішенні імміграційного питання, вже вкотре протягом недовгої історії Сполучених Штатів було піднято на рівень суспільної значимості питання американської національної ідентичності, яке і сьогодні залишається вагомим аспектом у загальнонаціональній самосвідомості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аскольдова С. М. Национализм лидеров АФТ в вопросе рабочей иммиграции (конец XIX – начало XX в.) / С. М. Аскольдова // Американский ежегодник. – М., 1974, С. 45 – 61.

2. Атаманенко С. В. Імміграція в Канаду і США менонітів Півдня України в 70-і роки XIX ст.: дис. на здоб. наук. ст. канд. істор. наук / С. В. Атаманенко – Дн-ськ, 2002.

3. Баграмов Л. А. Иммигранты в США / Л. А. Баграмов. – М., 1957.

4. Богина Ш. А. Историческое развитие американской нации (XIX в.) / Ш. А. Богина // Национальные процессы в США. – М., 1973, С. 58 – 95.

5. Гаджиев К. С. Американская нация: национальное самосознание и культура / К. С. Гаджиев. – М., 1990.

6. Евтух В. Б. Концепции этносоциального развития США и Канады: типология, традиции, эволюция / В. Б. Евтух. – К., 1991.

7. Журавлева В. И. Еврейская эмиграция из России в США на рубеже XIX – XX вв.: образ “чужого” в сознании американцев / В. И. Журавлева. – Доступно з: <http://www.nivestnik.ru/2001_2/12.shtm/>.

8. Иванов О. А. Иммиграция и иммиграционная политика в США : 1990-е годы : диссертация на соискание науч. степени кандидата истор. наук : 07.00.03. / О. А. Иванов. – М., 2005.

9. Иноземцев, В. Иммиграция: новая проблема нового столетия / В. Иноземцев. – Доступно з: <<http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/polemika-antropotok/inozemsev-povata-problema/>>.

10. История человечества: В 8 т. – Т. 6 / Под ред. П. Матиаса и Н. Тодорова. – М., 2005.

11. Ісаїв В. Суспільний стаж, процес асиміляції й етнічна ідентичність українців в Північній Америці / В. Ісаїв // Ukrainians in American and Canadian Society. – Jersey City, 1976, С. 211 – 215.

12. Константинов А., Андреев Ю. Евреи в США глазами американцев / А. Константинов, Ю. Андреев. – М., 1985.

13. Лоуренс К., Ньюланд К. Четыре составляющие иммиграционной политики США / К. Лоуренс, К. Ньюланд. – Доступно з: <<http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/wold/lourens-politic/>>.

14. Сич О. І. Імміграція та її місце в соціально-економічному розвитку Канади: дис. на здоб. наук. ст. докт. істор. наук / О. І. Сич. – Чернівці, 1994.

15. Таболина Т. В. Этническая проблематика в современной американской науке. Критический обзор основных этносоциальных концепций / Т. В. Таболина. – М., 1985.

16. Тондера М. Е. Полиэтничность и мультикультурализм в струк-

туре американской нации: история и современность: дис. на соис. науч. степени канд. полит. наук : 23.00.02, 07.00.03. / М. Е. Гондера. – М., 2005.

17. Филиппов С. В. США: иммиграция и гражданство (политика и законодательство) / С. В. Филиппов. – М., 1973.

18. Фонер, Ф. История рабочего движения в США: В 6 т. / Ф. Фонер. – М., 1958.

19. Хантингтон С. Кто МЫ? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М., 2004.

20. Шлепаков А. Н. Иммиграция и американский рабочий класс / А. Н. Шлепаков. – М., 1966.

21. Brinkley Alan. The Unfinished Nation: A Concise History of the American People / A. Brinkley. – Boston, 1997.

22. Commons J. R. Races and Immigrants in America / J. R. Commons. – New-York, 1930.

23. Extract from message of President Grover Cleveland, returning to the House of Representatives, without approval, the Immigration Bill of 1897, which provided a Literacy test for the admission of aliens (U. S. 54th Congress, 2d session, Senate Doc. No. 185) // Abbott, Edith. Immigration: select documents and case records. – Chicago, 1924, P. 198 – 201.

24. Extract from speech of Senator Lodge in Congressional Record (March 16, 1896), 54th Congress, 1st session, pp. 2817 – 20 // Abbott, Edith. Immigration: select documents and case records / Ed. Abbott. – Chicago, 1924, P. 192 – 198.

25. Fairchild, H. Pr. Race and Nationality as Factor in American Life / H. Pr. Fairchild. – New York, 1947.

26. Gordon, M. N. Assimilation in American Life. The Role of Race, Religion and Natural Origins / M. N. Gordon. – New York, 1964.

27. Handlin, O. Race and Nationality in American Life / O. Handlin. – Boston, 1957.

28. Historical Statistics of the United States. Colonial Times to 1957/ Prepared by the Bureau of Census with the Cooperation of the Social Science Research Council. – Washington, 1960.

29. Johnson, Kevin R. The “huddled masses” myth: immigration and civil rights / Kevin R. Johnson. – Доступно з: <<http://books.google.com.ua/books?id>>.

30. Olson J. S. The ethnic dimension in American history / J. S. Olson. – New-York, 1979.

31. Reports of the US Immigration Commission. Abstracts of the Reports of the Immigration Commission with conclusions and recommendations and views of the minority (in 2 volumes) / Presented by Mr. Dillingham, 1910. – Washington, 1911. – V. 1. – Доступно з: <<http://pds.lib.harvard.edu/pds/view/4138923?n=9&imagesize=1200&jp2Res=.25>>.

32. Tichenor Daniel J. Dividing Lines: the politics of immigration control in America / Daniel J. Tichenor. – Доступно з: <<http://books.google.com.ua/books?id>>.